

*Şərifli İsmayıl Elman oğlu,
doktorant,
Odlar Yurdu Universiteti,
E-mail: ismayilsharifli@gmail.com
© Şərifli İ.E., 2021*

UOT - 346.5

NEFT MAŞINQAYIRMA MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ MƏHSUL İSTEHSALINA TƏSİR EDƏN AMİLLƏRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi – neft maşınqayırma müəssisələrində istehsal olunmuş əmtəəlik məhsul satışına təsir edən amillər üzrə əmək məhsuldarlığı, əsas fondların dəyəri və müəssisələrin dövryyə fondlarının təsirini qiymətləndirməklə müvafiq təkliflər hazırlamaqdan ibarətdir.

Tədqiqatın metodologiyası – müqayisəli və riyazi statistik təhlilə əsaslanır.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti – neft maşınqayırma müəssisələrində əmtəəlik məhsul istehsalının satışına təsir edən amillərin ekonometrik qiymətləndirilməsi zamanı elmi mənbə kimi istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın nəticələri – Azərbaycanda neft maşınqayırma müəssisələri üzrə “Neft-qazmaş” ASC-nin satış məhsulu ilə əmək məhsuldarlığı, əsas istehsal fondlarının dəyəri və dövryyə vəsaitləri arasındakı korrelyasiya-reqressiya əlaqələri müəyyən edilmiş və 2030-cu ilədək “Neftqazmaş” ASC-nin satış məhsulunun həcmi proqnozlaşdırılmışdır.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – EvIEWS tətbiqi proqram paketinə əsasən “Neftqazmaş” ASC-nin təmsalında neft maşınqayırma müəssisələrində məhsul istehsalına təsir edən amillər qiymətləndirilmiş və əmtəəlik məhsul satışının inkişaf meyilləri müəyyən edilmişdir.

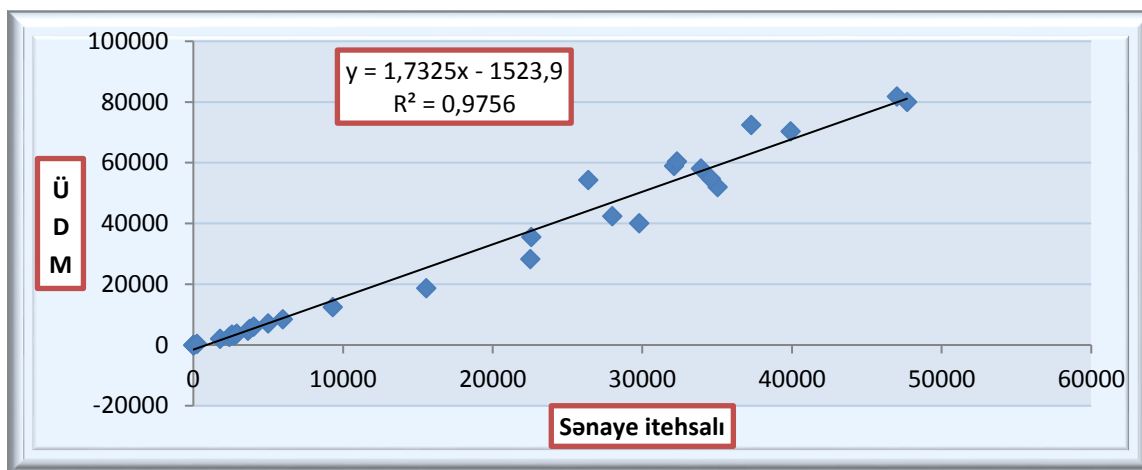
Açar sözlər: əmək məhsuldarlığı, əsas fond, dövryyə fondu, korrelyasiya, reqressiya, adekvatlıq, proqnoz.

G İ R İ Ş

Sənaye məhsuldar qüvvələrin ən mühüm elementi olan əmək alətlərini istehsal edən və onları iqtisadiyyatın bütün digər sahələri ilə təmin edən yeganə sahə olduğundan, ölkənin iqtisadi sisteminin inkişafında mühüm rol oynayır. Sənaye cəmiyyətin məhsuldar qüvvələrinin inkişaf səviyyəsini və iqtisadiyyatın bütün sahələrində sənaye əməyinin tətbiqi imkanlarını, əmək məhsuldarlığının yüksəlməsini, ictimai istehsalın intensivləşdirilməsi və səmərəliliyinin səviyyəsinin yüksəldilməsini müəyyən edir [2]. Azərbaycanda ümumi daxili məhsulun (ÜDM) əsas hissəsi sənayedə istehsal edildiyindən, ölkənin iqtisadi inkişafı problemlərinin həllində sənayenin rolu digər sahələrlə müqayisədə daha yüksəkdir [5,6,7]. Azərbaycan Respublikasında ümumi daxili məhsulun 60-65%-ə qədərini istehsal edən sənayedə milli iqtisadiyyatda məşğul olanların sayı 300 minə qədər olmaqla 6,1% təşkil edir. 1990-2020-ci illəri əhatə edən dövr üzrə statistik məlumatlar əsasında tərtib edilmiş aşağıdakı qrafikdə sənaye istehsalı ilə ÜDM arasındakı korrelyasiya asılılığı göstərilmişdir [10].

Qrafik1.

Azərbaycanda 1990-2020-ci illər üzrə ÜDM ilə sənaye istehsalı arasındakı korrelyasiya asılılığı

Mənbə. (10) məlumatlarına əsasən müəllif tərəfindən MS Excel proqram paketində hazırlanmışdır.

Qrafikdən göründüyü kimi Azərbaycan Respublikasında ÜDM ilə sənaye istehsalı arasında $Y = 1,7325x - 1523,9$ reqressiya tənliyi ilə ifadə olunan olduqca yüksək korrelyasiya asılılığı vardır ($R^2 = 0,9756$). Bu asılılığa əsasən hesablanmış elastiklik əmsalı $E_{sənaye} = \frac{\bar{x} \times \alpha}{\bar{y}} = \frac{17056,89 \times 1,7325}{28027,2} = 1,054371$ olduğundan, belə nəticəyə gəlmək olar ki, Azərbaycanda sənaye məhsulunun 1% artması ÜDM-in 1,05% artması ilə nəticələnir.

Azərbaycan iqtisadiyyatının əsasını neft sənayesi təşkil etdiyindən, bu sahənin inkişafında neft maşınqayırma müəssisələrinin rolu artmaqdadır. İqtisadiyyatın digər sahələrində olduğu kimi neft maşınqayırma müəssisələrinin təsərrüfat fəaliyyətinin səmərəliliyin artırılması ölkə üzrə iqtisadi artımın tənzimlənməsinə təsir edərək əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəlməsinə mühüm təsir göstərir. Neft emalı müəssisələrində istehsalın səmərəliliyinin artırılmasında əsas və dövriyyə vəsaitlərindən istifadəsinin yaxşılaşması, həmçinin bu müəssisələrdə əmək məhsuldarlığının artırılması mühüm rol oynayır. Sözügedən göstəricilərin optimallaşdırılması, əsasən neft maşınqayırma müəssisələrində istehsalın həcmının artmasına təsir edərək, maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin möhkəmləndirilməsinə şərait yaradır. Bu baxımdan həmin göstəricilər arasındakı əlaqələrin öyrənilməsi məqsədi ilə neftmaşınqayırma müəssisələri üzrə "Neftqazmaş" ASC timsalında əmtəlik məhsul buraxılışına istehsal amillərinin təsirini araşdırmaq.

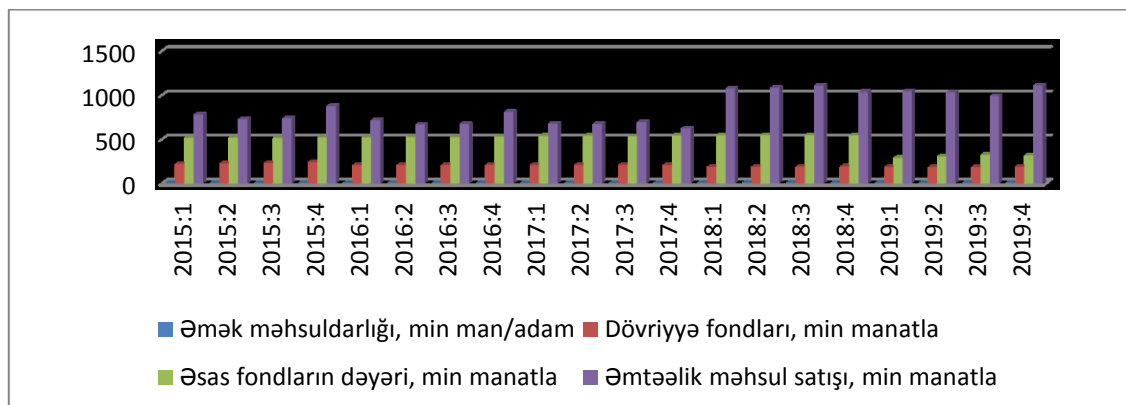
Neftqazmaş" ASC-də neftmaşınqayırma məhsullarının istehsalına təsir edən amillərin ekonometrik qiymətləndirilməsi.

İqtisadi ədəbiyyatların təhlili göstərir ki, Azərbaycan Respublikasında neft maşınqayırma müəssisələri üzrə məhsul istehsalı, istehsal edilmiş məhsulların satışı, istehsalının həcminə təsir edən amillərin tədqiq edilərək onların aralarındakı qarşılıqlı əlaqənin öyrənilməsi iqtisadi ədəbiyyatlarda yer almır. Bu baxımdan, neft maşınqayırma müəssisələri arasında aparıcı rol oynayan "Neftqazmaş" ASC-nin 2015-2019-cu illəri əhatə edən dövr üzrə statistik məlumatları əsasında tərtib edilmiş aşağıdakı məlumatlarından istifadə etmək olar. Aşağıdakı diaqram məlumatlarında həmin müəssisələr üzrə əmtəlik məhsul satışı, əmək məhsuldarlığı, əsas fondların dəyəri və müəssisələrin dövriyyə fondları verilmişdir.

AUDİT 2021, 3 (33), səh. 105-115.
AUDIT 2021, 3 (33), pp. 105-115.

Diagram 1.

Azərbaycanda 2015-2019-cı illərin rübləri üzrə "Neftqazmaş" ASC-nin sənaye istehsalı üzrə satış məhsul, əmək məhsuldarlığı, əsas vəsaitlərin dəyəri və dövrüyyə vəsaitlərinin dəyəri, min manatla.

Mənbə. "Neftqazmaş" ASC-nin məlumatlarına əsasən müəllif tərəfindən MS Excel proqram paketində hazırlanmışdır.

Cədvəl məlumatlarından göründüyü kimi neft maşınqayırma müəssisələri üzrə "Neftqazmaş" ASC-də satış məhsulunun həcmi 2016-cı il istisna olmaqla sonrakı illərdə artmışdır. 2016-cı ildə isə əvvəlki illə müqayisədə əmtəəlik məhsul satışının həcmi azalmışdır. İstehsal edilmiş əmtəəlik məhsul satışının həcminə təsir edən amillər arasındakı asılılığı hazır riyazi proqram paketlərindən-EViews, MatLab, MS Excel, MathCad və s. istifadə edərək reqressiya analizini aparmaqla müəyyənləşdirmək olar. Bu məqsədlə səbəb amilləri kimi neft maşınqayırma müəssisələrinin əmək məhsuldarlığını-**X1**, əsas istehsal fondlarının dəyərini - **X2**, dövrüyyə vəsaitlərinin dəyərini-**X3**-lə, nəticə amili kimi isə "Neftqazmaş" ASC-nin əmtəəlik məhsullarının satış həcmi **Y**-lə işarələyərək, EViews-10 proqram paketindən istifadə etməklə, diagram 1 məlumatlarına əsasən aşağıdakı nəticəni alırıq.

Cədvəl 1.

Reqressiya təhlilinin nəticəsi

Dependent Variable: Y				
Method: Least Squares				
Date: 11/12/21 Time: 13:42				
Sample: 2015Q1 2019Q4				
Included observations: 20				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
X3	-0.530696	0.233641	-2.271421	0.0373
X2	2.160796	1.928765	1.120301	0.2791
X1	137.1811	23.81828	5.759488	0.0000
C	-225.8965	192.5245	-0.458650	0.6527
R-squared	0.827414	Mean dependent var		854.9400
Adjusted R-squared	0.795054	S.D. dependent var		180.4625
S.E. of regression	81.69710	Akaike info criterion		11.82077
Sum squared resid	106790.7	Schwarz criterion		12.01992
Log likelihood	-114.2077	Hannan-Quinn criter.		11.85965
F-statistic	25.56913	Durbin-Watson stat		2.025909
Prob(F-statistic)	0.000002			

Mənbə: EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

AUDİT 2021, 3 (33), səh. 105-115.

AUDIT 2021, 3 (33), pp. 105-115.

EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən alınmış cədvəl (1.)-dən göründüyü kimi səbəb amilləri və nəticə amilini əks etdirən sərbəst və asılı dəyişənlərin əmsallarının standart səhvləri, onların əmsalların qiymətlərindən kiçikdir. Bu isə alınmış nəticənin statistik əhəmiyyətliliyi olduğu deməkdir [3, s.310].

Eviews tətbiqi proqram paketinə əsasən "Neftqazmaş" ASC-nin əmtəəlik məhsullarının satış həcmi ilə ona təsir edən amillər arasındakı reqressiya tənliyi aşağıdakı kimi olacaqdır:

Estimation Command:

LS Y X3 X2 X1 C

Estimation Equation:

$$Y = C(1)*X3 + C(2)*X2 + C(3)*X1 + C(4)$$

Substituted Coefficients:

$$Y = -0.530696040058*X3 + 2.16079633408*X2 + 137.181083706*X1 - 225.896521021 \quad (1)$$

Mənbə: EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Çoxluq reqressiya tənliyinin statistik əhəmiyyətliliyini yoxlamaq məqsədi ilə F-Fişer kriteriyasından istifadə etsək, EViews proqram paketinin nəticəsini əks etdirən cədvəl məlumatlarına əsasən aşağıdakı nəticəni alırıq:

F- statistic (Fişer kriteriyası) = 25,56

EXCEL-də F cədvəl qiymətini $F_{cədvəl}(a; m; n - m - 1) = F_{распобp}$ düsturunun köməkliliyi ilə təyin etsək,

$$F_{cədvəl}(a; m; n - m - 1) = F_{распобp}(0,05; 3; 16) = 1,337$$

F- Fişer kriteriyası, $F_{cədvəl}(a; m; n - m - 1)$ qiyməti ilə müqayisə edildikdə görünür ki, F-Fişer kriteriyası $> F_{cədvəl}(25,56 > 1,337)$. Bu isə o deməkdir ki, reqressiya tənliyi bütövlükdə statistik əhəmiyyətli xarakter daşıyır və qurulmuş model adekvat modeldir.

EViews proqram paketinə əsasən qurulmuş (1) modelinin spesifikasiyasının düzgünlüyünü yoxlamaq məqsədi ilə modeldə avtokorrelyasiyanın mövcud olub-olmadığını yoxlamaq lazımdır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu məqsədlə EViews proqram paketinə əsasən müəyyən edilmiş cədvəl (1) məlumatlarına uyğun olaraq, Darbon-Uotson statistikasına əsasən avtokorrelyasiya haqqında nəticənin formalaşması müəyyən edilməlidir.

Darbon-Uotson statistikasına $DW=2,025909$ olduğundan, 95%-li inamlı interval üzrə $\alpha = 0,05$ əhəmiyyətlilik səviyyəsinə üş izahedici dəyişən ($m=3$) və $n=20$ müşahidə üçün Darbon-Uotsonun böhran nöqtələri aşağıdakı kimi olacaqdır [3, səh.322]

$$d_l = 0,998, \quad d_u = 1,676$$

Məlumdur ki, avtokorrelyasiya haqqında nəticələrin formalaşması Darbon-Uotson böhran

AUDİT 2021, 3 (33), səh. 105-115.

AUDIT 2021, 3 (33), pp. 105-115.

nöqtələrinin cədvəldən tapılan d_l və d_u göstəriciləri əsasında müəyyən edilir.

$d_u = 1,676 \leq DW = 2,026 < 4 - d_u = 2,324$ olduğundan, qalıqların avtokorrelyasiyası yoxdur [4, səh.171]. Bu isə o deməkdir ki, qurulmuş model statistik əhəmiyyətli olmaqla adekvatdır.

Əlaqə tənliyindəki sərbəst dəyişənlərin əmsalına və tədqiq olunan dövrlər üzrə səbəb amilləri ilə "Neftqazmaş" ASC-nin 2015-2019-cu illərin rüblər üzrə əmtəəlik məhsul satışının həcmnin hesabı orta qiymətlərinə müvafiq olaraq elastiklik əmsalını hesablasaq aşağıdakı nəticəni alırıq [3, s.149].

$$E_{\Theta M} = \frac{\alpha_1 \times \bar{x}_1}{\bar{Y}} = \frac{137,181 \times 6,5675}{854,94} = 1,053801$$

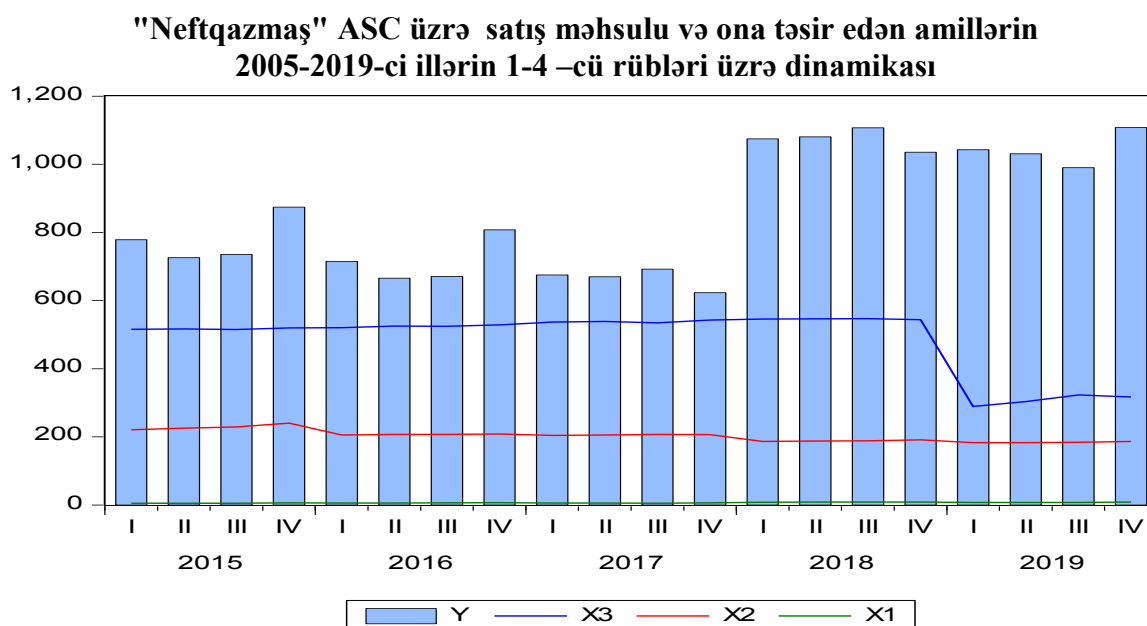
$$E_{\Theta F} = \frac{\alpha_2 \times \bar{x}_2}{\bar{Y}} = \frac{2,161 \times 202,77}{854,94} = 0,512534$$

$$E_{DF} = \frac{\alpha_3 \times \bar{x}_3}{\bar{Y}} = \frac{-0,53 \times 486,6155}{854,94} = -0,30224$$

Alınmış hesabatla əsasən belə nəticəyə gəlmək olar ki, "Neftqazmaş" ASC-də əmək məhsuldarlığının bir faiz artması, əmtəəlik məhsul satışının həcmi 1,054% artmasına, əsas istehsal fondların dəyərini bir faiz artması, əmtəəlik məhsul satışının həcmi 0,51 % artmasına, dövriyyə vəsaitlərinin bir faiz artması isə əmtəəlik məhsul satışının həcmi 0,30 % azalması ilə nəticələnir.

Aşağıdakı qrafikdə "Neftqazmaş" ASC-nin 2015-2019-cu illərin 1-4-cü rübləri üzrə səbəb və nəticə amillərinin EViews tətbiqi proqram paketində qrafiki təsviri aşağıdakı diaqrammada verilmişdir.

Qrafik 1.

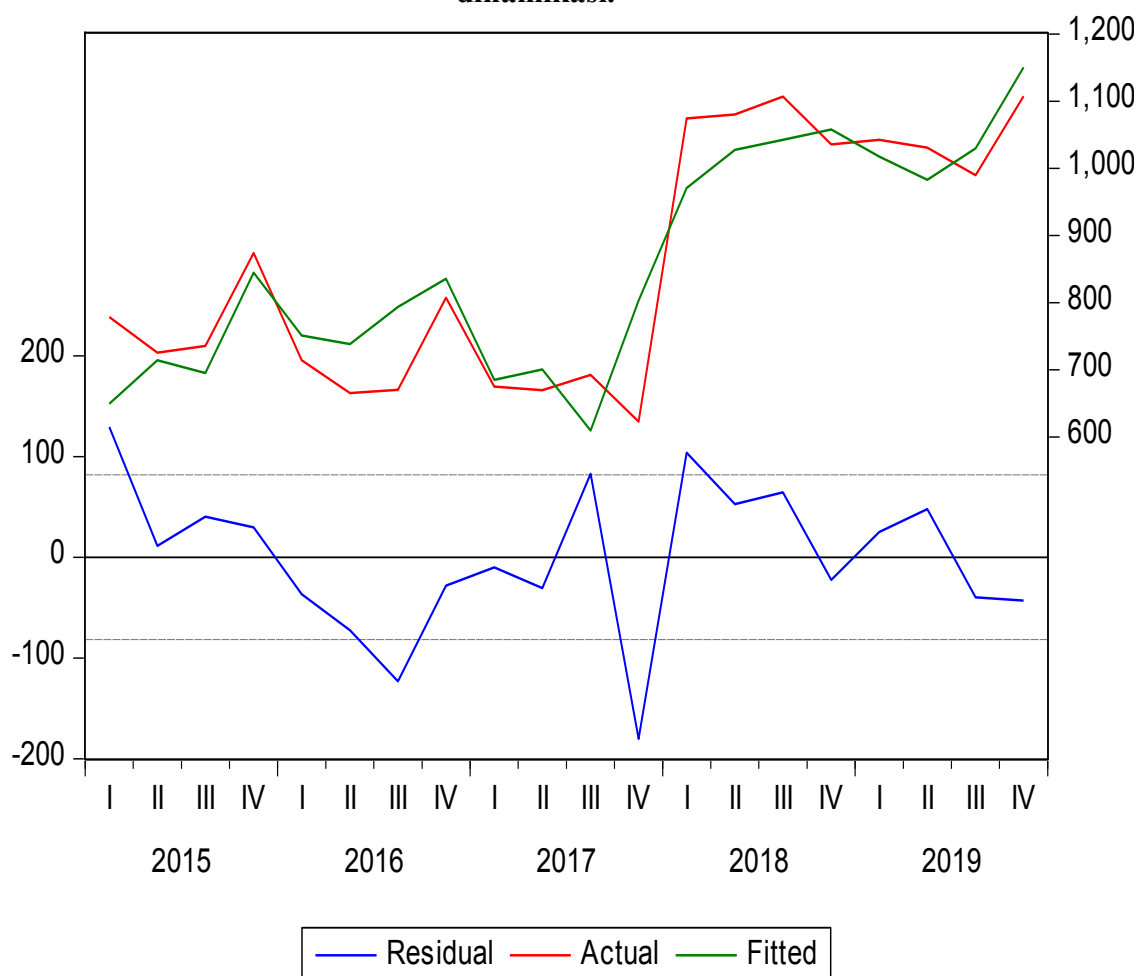
Mənbə: EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Diagrammadan göründüyü kimi "Neftqazmaş" ASC-nin əmtəəlik məhsul satışı 2019-cu illərin 1-4-cü rübləri əvvəlki illərin həmin dövrləri ilə müqayisədə azalan dinamika ilə inkişaf etmişdir.

Alınmış regressiya tənliyi ilə "Neftqazmaş" ASC üzrə əmtəəlik məhsulların satış həcmi üzrə EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən alınan (Fitted) və faktiki (Actual) qiymətlərinin, habelə onların arasındakı qalıqların (Residual) dinamikası aşağıdakı qrafik 2-də verilmişdir.

Qrafik 2.

"Neftqazmaş" ASC üzrə əmtəəlik məhsulların satış həcmi EVIEWS tətbiqi proqram paketinə əsasən alınan və faktiki qiymətlərinin və onların arasındakı qalıqların dinamikası.

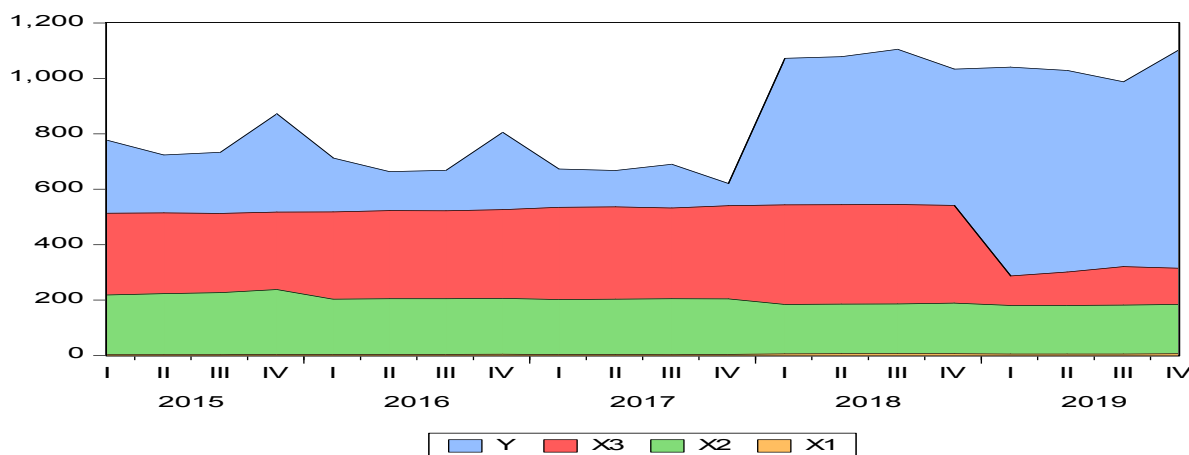
Mənbə: EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

"Neftqazmaş" ASC üzrə satış məhsulu, əmək məhsuldarlığı, əsas istehsal fondların dəyəri və dövriyyə vəsaitlərinin 2015-2019-cü illərin rübləri üzrə dəyişməsi EViews proqram paketindən istifadə etməklə təsvir edilmişdir.

AUDİT 2021, 3 (33), səh. 105-115.
AUDIT 2021, 3 (33), pp. 105-115.

Qrafik 3.

"Neftqazmaş" ASC üzrə satış məhsulu, əmək məhsuldarlığı, əsas istehsal fondlarının dəyəri və dövriyyə vəsaitlərinin 2015-2019-cü illərin rübləri üzrə dəyişməsi

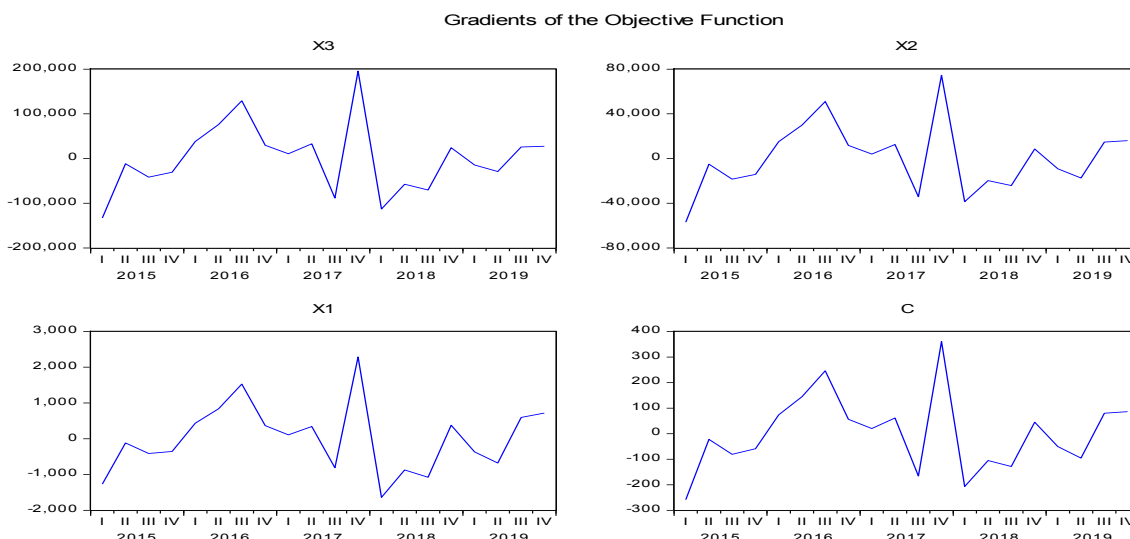

Mənbə: EViews tətbiqi program paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

EViews tətbiqi program paketinə əsasən 2015-2019-cu illərin rübləri üzrə "Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulu və ona təsir edən amillərin qradientlər üzrə dəyişməsinə qrafiki təsvir etsək aşağıdakı nəticəni alırıq.

Qrafik 4.

"Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulu və ona təsir edən amillərin qradientlər üzrə təsviri

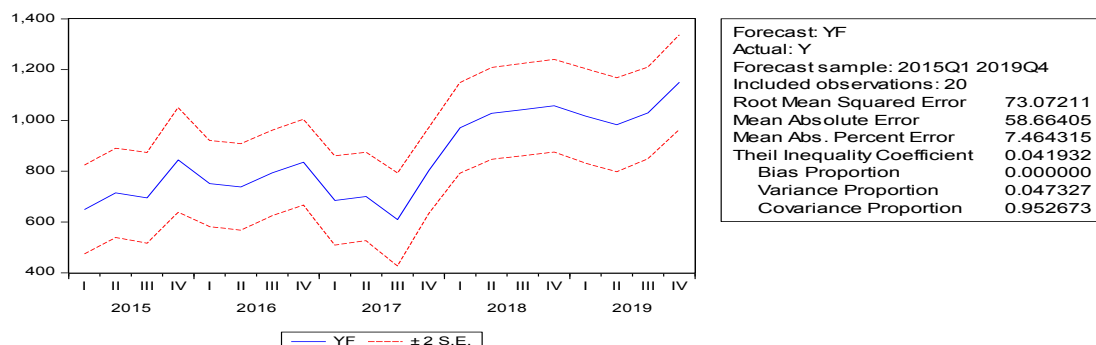

Mənbə: EViews tətbiqi program paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

EViews tətbiqi program paketinə əsasən alınmış $Y = 137,181x_1 + 2,161x_2 - 0,531x_3 - 225,9$ regressiya tənliyi "Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulu üzrə məhsul buraxılışının rüblər üzrə qiymətləri və standart səhvləri, habelə tənliyin proqnoz məqsədi üçün istifadə edilməsinin bir sıra xarakteristikaları aşağıdakı qrafikdə (1.5) göstərilmişdir.

Qrafik 5.

"Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulunun yarımillər üzrə qiymətləri və standart səhvləri, proqnoz üçün xarakteristikaları

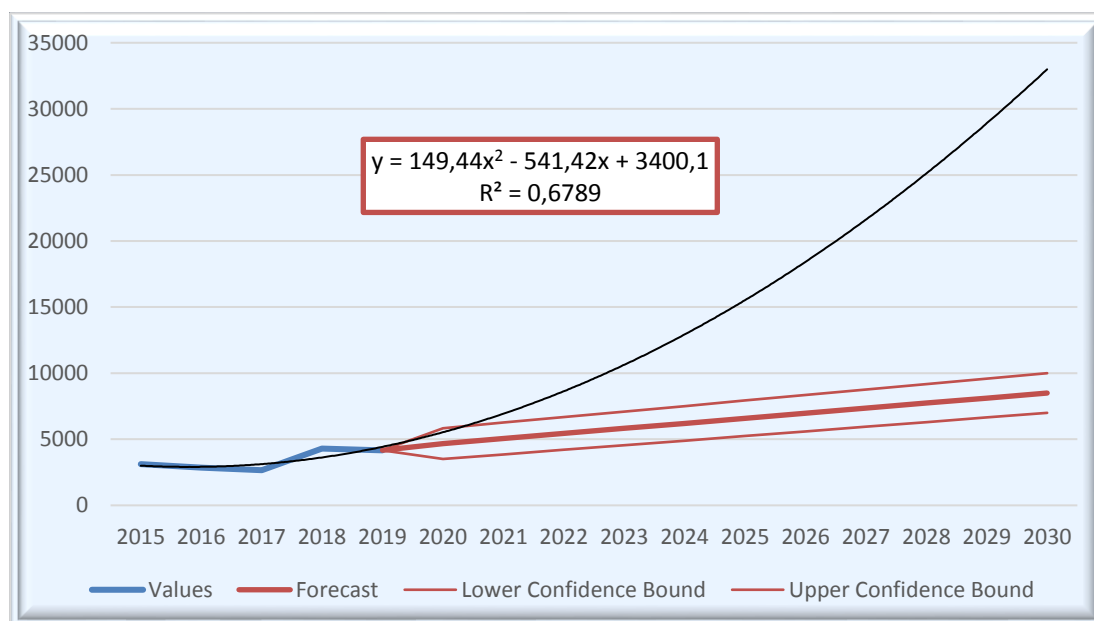

Mənbə: EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Qrafik 2-dən istifadə edərək "Neftqazmaş" ASC-nin əmtəlik məhsul buraxılışının proqnoz qiymətlərini müəyyən etmək olar. "Neftqazmaş" ASC-nin 2015-2019-cu illərin rüb-ləri üzrə statistik məlumatlarından istifadə edərək əmtəlik məhsul buraxılışını 2030-cu ilədək proqnozlaşdıraraq aşağıdakı nəticəni alırıq.

Qrafik 6.

"Neftqazmaş" ASC-nin əmtəlik məhsul üzrə 2030-cu ilədək proqnoz qiymətləri

Mənbə: EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Qrafik 6-dan göründüyü kimi "Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulu 2030-ci ilədək əvvəlki illərlə müqayisədə proqnozlara görə iki dəfə artaraq 8499,8 min manat olacaqdır.

Y E K U N

Aparılmış tədqiqat nəticəsində aşağıdakı nəticələr əldə edilmişdir:

- Eviews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəyyən müəyyən edilmişdir ki, "Neft-qazmaş" ASC-nin satış məhsulu ilə əmək məhsuldarlığı, əsas istehsal fondların dəyəri və dövrüyyə vəsaitlərinin arasında $Y = 137,181x_1 + 2,161x_2 - 0,531x_3 - 225,9$ reqressiya tənliyi ilə ifadə olunan yüksək xətti asılılıq vardır;

- tədqiqat işində Eviews-10 tətbiqi proqram paketinə əsasən müəyyən edilmişdir ki, "Neftqazmaş" ASC-də əmək məhsuldarlığının bir faiz artması, əmtəlik məhsul satışının həcmi 1,054% artmasına, əsas istehsal fondların dəyərinin bir faiz artması, əmtəlik məhsul satışının həcmi 0,51 % artmasına, dövrüyyə vəsaitlərinin bir faiz artması isə əmtəlik məhsul satışının həcmi 0,30 % azalması ilə nəticələnir;

- "Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulu ilə əmək məhsuldarlığı, əsas istehsal fondların dəyəri və dövrüyyə vəsaitlərinin arasında Çeddok şkalasına görə yüksək korrelyasiya əlaqəsi vardır ($R^2=0,827$);

- tədqiqat nəticəsində Eviews tətbiqi proqram paketinə əsasən Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulu ilə əmək məhsuldarlığı, əsas istehsal fondların dəyəri və dövrüyyə vəsaitlərinin illər üzrə qiymətləri və standart səhvləri müəyyən edilmiş, habelə tənliyin proqnoz məqsədi üçün istifadə edilməsinin bir sıra xarakteristikaları verilmiş və qurulmuş reqressiya tənliyinin proqnoza yararlılığı müəyyən edilmişdir;

- tədqiqat nəticəsində Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulu 2030-cu ilədək proqnozlaşdırılaraq müəyyən edilmişdir ki, neftmaşınqayırma müəssisələrinin əsas istehsal fondlarının artması və innovativ texnologiyaların inkişafı ilə əlaqədar olaraq 2030-cu ilədək Neftqazmaş" ASC-nin satış məhsulu həcmi artan dinamika ilə inkişaf edəcəkdir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Əliyev T., Əbdürrəhmanova A., Neft maşınqayırma müəssisələrinin idarəetmə sisteminə nəzarətin təşkili mexanizminin təkmilləşdirilməsi. "MSV NƏŞR". Bakı, 2018, 160 s.
2. Əhmədov B.S. Sənaye müəssisələrində korporativ idarəetmənin təşəkkülü xüsusiyyətləri. Korporativ idarəetmə ijmali. Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının rüblük bülleteni, 4-cü buraxılış (oktyabr 2005- yanvar 2006), s.4-5.
3. Yadigarov T.A. Əməliyyatlar tədqiqi və ekonometrik məsələlərin MS Excel və Eviews proqram paketlərində həlli: nəzəriyyə və praktika. Bakı-2020. 352 səh.
4. Yadigarov T.A. "Gömrük statistikasına və müasir informasiya texnologiyaları". (Monoqrafiya) Bakı, «Avropa» nəşriyyatı, 2020-520 səh.
5. Həsənov R.T. Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafının bazar modelinin yaradılmasının konseptual əsasları, Bakı, Elm, 1998, 343 s.
6. Hüseynov T.Ə. Sənayenin iqtisadiyyatı. Bakı: Azərnəşr, 2000, 667 s.
7. Hüseynov T.Ə. Müəssisənin iqtisadiyyatı. Bakı: "Səda" nəşriyyatı, 2005, 560 s.
8. Hüseynov T.Ə. Firmanın iqtisadiyyatı. Bakı, 586 s.
9. Кантор В.Е. Производственный потенциал предприятия: формирование и управление: Монография. – СПб.: СЗТУ, 2002, 268 с.
10. WWW.azstat.org.

*Шарифли Исмаил Эльман оглы,
докторант,
Университет Одлар Йюрду,
Email: ismayilsharifli@gmail.com
© Шарифли И.Э., 2021*

ОЦЕНКА ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПРОИЗВОДСТВО НА ПРЕДПРИЯТИЯХ НЕФТЯНОГО МАШИНОСТРОЕНИЯ

Р Е З Ю М Е

Целью исследования - является разработка соответствующих предложений по факторам, влияющим на реализацию товарной продукции, производимой предприятиями нефтяного машиностроения, оценка влияния производительности труда, стоимости основных средств и оборотных средств предприятий.

Методология исследования - основана на сравнительном и статистическом анализе.

Практическая значимость исследования – исследование можно использовать как научный источник при эконометрической оценке факторов, влияющих на реализацию товарной продукции на предприятиях нефтяного машиностроения.

Результаты исследования - определены корреляционно-регрессионные связи между объемом продаж ОАО «Нефтегазмаш» и производительностью труда, стоимостью основных средств и оборотных средств предприятий нефтяного машиностроения в Азербайджане и прогнозируется объем продаж ОАО «Нефтегазмаш» до 2030 года.

Оригинальность и научная новизна исследования - с помощью пакета прикладных программ Eviews проведена оценка факторов, влияющих на производство продукции на предприятиях нефтяного машиностроения на примере ОАО «Нефтегазмаш» и определены тенденции развития товарных продаж.

Ключевые слова: производительность труда, основные фонды, оборотный капитал, соотношение, регресс, адекватность, прогноз.

Ismail Elman Sharifli,
Ph.D. Student,
Odlar Yurdu University,
Email: ismayilsharifli@gmail.com
© I.E.Sharifli, 2021

ASSESSMENT OF FACTORS AFFECTING PRODUCTION IN OIL ENGINEERING ENTERPRISES

A B S T R A C T

The purpose of the research - is to develop appropriate proposals by assessing the impact of labor productivity, the value of fixed assets, and the working capital of enterprises on the factors affecting the sale of marketable products produced by oil engineering enterprises.

The methodology of the research - is based on comparative and mathematical-statistical analysis.

The practical importance of the research - it can be used as a scientific source in the econometric assessment of factors affecting the sale of commodity production in oil engineering enterprises.

The results of the research - correlation-regression relations between the sales output of Neftgazmash OJSC and labor productivity, the value of fixed assets, and working capital of oil engineering enterprises in Azerbaijan were determined and the sales volume of Neftgazmash OJSC until 2030 was forecasted.

The originality and scientific novelty of the research - according to the Eviews application software package, the factors influencing the production of products in the oil engineering enterprises on the example of “Neftgazmash” OJSC were assessed and the development trends of commodity sales were identified

Keywords: labor productivity, fixed assets, working capital, correlation, regression, adequacy, prognosis.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
05.07.2021
Təkrar işləməyə göndərilmişdir:
12.07.2021
Çapa qəbul olunmuşdur: 20.07.2021

Дата поступления статьи в редак-
цию: 05.07.2021
Отправлено на повторную обра-
ботку: 12.07.2021
Принято к печати: 20.07.2021

The date of the admission of the article
to the editorial office: 05.07.2021
Send for reprocessing: 12.07.2021
Accepted for publication: 20.07.2021